

«Ще не було епохи для поетів, але були поети для епох!»

Літературне знайомство присвячене 85-річчю від дня народження

Ліни Костенко

Змири гординю, приклони коліна,
Торкнись душею їхньої строки,
Чурай Маруся, Леся, горда Ліна –
Богині слова і святі жінки...

Лунає пісня у виконанні О. Богомолець на вірш Ліни Костенко «Я вранці голос горлиці люблю» («Ранок») у залі підготовлена книжкова виставка «Поезія – це завжди неповторність, якийсь безсмертний дотик до душі».

На сцену виходить читець:

Страшні слова, коли вони мовчать,
коли вони зненацька причаїлись,
коли не знаєш, з чого їх почать,
бо всі слова були уже чиймись.

Хтось ними плакав, мучився, болів,
із них почав і ними ж і завершив.

Людей мільярди і мільярди слів,
а ти їх маєш вимовити вперше!

Все повторялось: і краса, й потворність.

Усе було: асфальти й спориші.

Поезія – це завжди неповторність,
якийсь безсмертний дотик до душі.

Ведуча 1

Такими ось рядками хочеться розпочати нашу зустріч, наше знайомство з талановитою поетесою – Ліною Костенко. Кажуть, що талант, якщо він є – то проявляється в усьому. Це ж можна сказати і про геніальність поетеси, нашої сучасниці, якій 19 березня виповниться 85 років від дня народження.

Ведуча 2:

Наприкінці п'ятдесятих років на українському поетичному небосхилі зійшла нова зоря... Дивно, що й досі астрономи не назвали одну з планет її ім'ям – Ліна Костенко. Народилася Ліна Василівна 19 березня 1930 року в місті Ржищеві на Київщині у вчительській сім'ї.

Закінчивши середню школу в Києві, вчилася у Київському педагогічному інституті, а згодом у Літературному інституті імені Максима Горького в Москві, який закінчила 1956 року. Тоді ж, наприкінці п'ятдесятих, одна за одною вийшли друком її поетичні збірки «Промені землі» і «Вітрила», а в 1961 році – «Мандрівки серця». Затим добрих півтора десятка літ у літературному житті України мовби й не існувало Ліни Костенко. Сьогодні таке диво - мовчання пояснюють безкомпромісною громадянською позицією поетеси. Зрештою, так воно й було. Щоб упокорити свідому непоступливість письменниці, високі компартійні мужі через видавництва все робили, аби гостре слово мужньої жінки не дійшло до читача. Тільки Ліна Костенко не зрадила ні себе, ні поезію. Вона ненастанно, одержимо творила й піднеслася до висот такого духовного подвижництва, що її феномен в українській літературі залишиться неперевершеним і вічним.

Ведуча 1:

Ліна Костенко – це унікальне явище в українській літературі і не тільки в українській, а й у європейській, світовій, тому що такої глибини переживань і самокритичності сучасна література ще не знала. На нинішньому поетичному олімпі України серед інших майстрів слова вже кілька десятиліть живе вона як «нерозгадане чудо», «голос народу». Маючи воістину Божий дар слова, Ліна Василівна є ще й лицарем честі, взірцем громадянської мужності.

Читець:

А й правда, крилатим ґрунту не треба.

Землі немає, то буде небо.

Немає поля, то буде воля.

Немає пари, то будуть хмари.

В цьому, напевно, правда пташина...

А як же людина? А що ж людина?

Живе на землі. Сама не літає.

А крила має. А крила має!

Вони, ті крила, не з пуху-пір'я,

А з правди, чесноти і довір'я.

У кого – з вірності у коханні.

У кого – з вічного поривання.

У кого – з щирості до роботи.

У кого – з щедрості на турботи.

У кого – з пісні, або з надії,

Або з поезії, або з мрії.

Людина нібито не літає...

А крила має. А крила має!

Ведуча 2:

Ліна Костенко належить до покоління , яке вже стало легендою, вона сама – одна з найяскравіших живих легенд, що творить славу цього покоління. У вітчизняній літературі Ліна Костенко гідно продовжує аристократизм духу, проявлений жінкою – митцем. Не визнаючи фальшивих почестей, публічного лицемірства, покірних компромісів, поетеса визнає мистецтво лише як найвищу з людських чеснот, слово – безсмертним ділом. У символічному двобої світла і темряви, життя і смерті, тимчасовості і вічності, представленого її поезіями. Завжди звучить настрій неминучої вітальної перемоги. Вона не просто геніальний поет – це складна ,щедра на добро, спрагла до щастя і волі українська душа. Це – нові теми, образи, трагедії і гармонії, властиві українській землі, але співзвучні загальнолюдським.

Читець:

Мій перший вірш написаний в окопі,
на тій сипкій од вибухів стіні,
коли згубило зорі в гороскопі
моє дитинство, вбите на війні.
Лилась пожежі вулканічна лава.
Горіла хата. Ніч здавалась днем.
І захлиналась наша переправа
через Дніпро — водою і вогнем.
Гула земля. Сусідський плакав хлопчик.
Хрестилась баба, і кінчався хліб.
Двигтів отой вузесенький окопчик,
де дві сім'ї тулились кілька діб.
О перший біль тих не дитячих вражень,
який він слід на серці залиша!
Як невимовне віршами не скажеш,
чи не німою зробиться душа?!
Це вже було ні зайчиком, ні вовком –
кривавий світ, обвуглена зоря! –
а я писала мало не осколком
великі букви, щойно з букваря, –
той перший віршик, притулившись скраю,
щоб присвітила поночі війна.
Який він був, я вже не пам'ятаю.
Снаряд упав – осипалась стіна.

Ведуча 1

Від «Першого вірша, написаного в окопі» і до історичного роману «Маруся Чурай» – саме Ліна Костенко у всій багатогранності продовжила жіночий поетичний родовід. І не слід її порівнювати з Лесею Українкою. Вона сама по собі – збагненна і незбагненна! Роман у віршах «Маруся Чурай» змальовує події далекої історії за часів Богдана Хмельницького. Твір про далеке минуле і цілком сучасний, бо звучить у ньому й такі проблеми, які хвилюють нас сьогодні. Роман «Маруся Чурай», як і драматичні поеми «Скіфська одісея», «Сніг у Флоренції», поема-балада «Дума про братів не-азовських», – це жагуче минуле в сучасності, без якого народ не може повнокровно існувати, претендувати на безсмертя.

Читець:

Не треба думати мізерно...

Безсмертя є ще де-не-де...

Хтось перевіяний, як зерно,

У ґрунт поезії впаде.

Митцю не треба нагород,

Його судьба нагородила,

Коли в людини є народ,

Тоді вона уже людина.

Ведуча 2

Незабутні миті – в кожному вірші Ліни Костенко. І всі вони наші – українські. Після вимушеного мовчання, окрім роману «Маруся Чурай», світ побачили збірки «Над берегами вічної ріки» (1977), «Неповторність» (1980), «Сад нетанучих скульптур» (1987), книга «Вибраного» (1989). Безперечно, аналізувати поезію – справа неймовірно складна. А тим паче поезію Ліни Костенко. Тут довелося б більше вдаватися до переказів і цитувань – такий високий реєстр її музи.

Читець:

Ти знов прийшла, моя печальна музо.

Не бійся, я не покладаю рук.

Пливе над світом осінь, як медуза,

і мокре листя падає на брук.

А ти прийшла в легесеньких сандаликах,

твій плащик ледь прип'ятий на плечі.

О, як ти йшла в таку негоду, здалеку,

така одна-однісінька вночі!

Ти де була, у Всесвіті чи в Спарті?

Яким вікам світилася вві млі?

І по якій несповідимій карті

знаходиш ти поетів на землі?

Ти їм диктуєш долю, а не вірші.

Твоє чоло шляхетне і ясне.

Поети ж є і кращі, й щасливіші.

Спасибі, що ти вибрала мене.

Ведуча 1:

Мудрими людьми мовлено, що нація не існує без пасіонаріїв, тобто без людей які уособлюють совість, цвіт усього народу. Слава Богу, наш народ має такий цвіт. Крізь духовну порожнечу тоталітарного режиму, що зовсім недавно існував в Україні, ми чули мужній, совісний, жіночий голос Ліни Костенко.

Читець:

Шукайте цензора в собі.

Він там живе, дрімучий, без гоління.

Він там сидить, як чортик у трубі,

і тихо вилучає вам сумління.

Зсередини, потроху, не за раз.

Все познімає, де яка іконка.

І непомітно вийме вас – із вас.

Залишиться одна лиш оболонка.

Ведуча 2:

Українці можуть пишатися, що знайшли себе в геніальності поетеси.

Почесний професор Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Почесний доктор Львівського національного університету.

Почесний доктор Чернівецького національного університету (2002).

Лауреат Державної премії ім. Тараса Шевченка (1987, за роман «Маруся Чурай» і збірку «Неповторність»)

За книжку «Інкустації», видану італійською мовою, Ліні Костенко 1994 року присуджено премію Франческа Петрарки, якою Консорціум венеціанських видавців відзначає твори видатних письменників сучасності.

У 1998 році у Торонто Світовий конгрес українців нагородив Л. Костенко найвищою своєю відзнакою – медаллю Святого Володимира.

Перший лауреат Міжнародної літературно-мистецької премії ім. О. Теліги (2000).

Нагороджена Почесною відзнакою Президента України (1992) і Орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня (березень 2000). Від цієї нагороди поетеса відмовилася.

Відмовилась від звання Героя України, відповівши: «Політичної біжутерії не ношу!»

Ліна Костенко не захотіла прийняти цінну нагороду – відзнака «Золотий письменник України», 2012

В листопаді 2013 року УГКЦ нагородила Ліну Костенко, Редлиха Шимона та Зеновію Кушпету третьою щорічною відзнакою імені блаженного священномученика Омеляна Ковча.

На поезію Ліни Костенко створено багато ліричної музики. Це передусім пісні Ольги Богомолець, Лариси Лешук, Віктора Морозова. Вашій увазі пісня у виконанні Ольги Богомолець на вірші Ліни Костенко «Вечірнє сонце»

Вечірнє сонце, дякую за день!

Вечірнє сонце, дякую за втому.

За тих лісів просвітлених Едем

і за волошку в житі золотому.

За твій світанок, і за твій зеніт,

і за мої обпечені зеніти.

За те, що завтра хоче зеленіть,

за те, що вчора встигло оддзвеніти.

За небо в небі, за дитячий сміх.

За те, що можу, і за те, що мушу.

Вечірнє сонце, дякую за всіх,

котрі нічим не осквернили душу.

За те, що завтра жде своїх натхнень.

Що десь у світі кров ще не пролито.

Вечірнє сонце, дякую за день,

за цю потребу слова, як молитви.

Ведуча 1: Справжній гімн любові. Вірш, який ви почуєте зараз, чи не найголовніше розкриває людську сутність поетеси, що глибоко любить свій народ, вірна своєму покликанню і сильна у своїй боротьбі.

Любов повинна розкривати в людині скарби її душі, рости їй крила.

Читець:

Моя любове! Я перед тобою.

Бери мене в свої блаженні сни.

Лиш не зроби слухняною рабою,

не ошукай і крил не обітни!

Не допусти, щоб світ зійшовся клином,

і не приспи, для чого я живу.
Даруй мені над шляхом тополиним
важкого сонця древню булаву.
Не дай мені заплутатись в дрібницях,
не розміняй на спотички доріг,
бо кості перевернуться в гробницях
гірких і гордих прадідів моїх.
І в них було кохання, як у мене,
і від любові тьмарився їм світ.
І їх жінки хапали за стремена,
та що поробиш,— тільки до воріт.
А там, а там... Жорстокий клекіт бою
і дзвін мечів до третьої весни...
Моя любове! Я перед тобою.
Бери мене в свої блаженні сни.

Ведуча 2:

Помилкою було б вважати, що Ліна Костенко видатна тільки своїм протистоянням застою. Її поезія дорога читачам тим, що в ній «чути голос віків». Вона написала чимало творів на історичну тематику. Причому в історії завжди вибирала найтрагічніші її сторінки: суд над легендарною Марусею Чурай, спалення Жанни д'Арк, осліплення князя Василька, помста княгині Ольги древлянам, розп'яття Христа.

Читець:

Ісус Христос розп'ятий був не раз.
Там, на Голгофі, це було уперше.
Умер од смерті, може,— від образ,
і за життям не пожалів, умерши.
А потім розп'яли на полотні,
у мarmorі, у гіпсі і в граніті.
А потім розп'яли його в мені,
і розп'яли на цілім білім світі.
І тіло з'їли, кров'ю запили.

Ще рік, чи два, чи десять, чи довіку?

І продавали образ з-під поли,

і не дають умерти чоловіку.

Куди піду? Куди тепер піду?

Де на землі земля обітована?

Казарми в Гефсіманському саду,

І всі народи – як розкрита рана...

Ведуча 1:

Історія кохання на тлі сумного осіннього пейзажу. Осінь і кохання – в них багато краси і суму.

Лунає пісня О. Богомолець «Осінній день»

Ведуча 2:

Вірші Ліни Костенко часом нагадують малярські полотна. Поетеса створює образи одночасно як поет, художник і музикант. Жанр поезії – це те, що сформулювали теоретики. Поети ж можуть давати визначення віршам у свій власний спосіб. Ось як тут:

Є вірші – квіти.

Вірші – дуби.

Є іграшкові вірші.

Є рани.

Є повелителі і раби.

І вірші є – каторжани.

Крізь мури в'язниць,

По тернах лихоліть –

Ідуть, ідуть

По етапу століть.

Звичайно, потрібно знати що таке пейзажна, громадянська, філософська чи інтимна лірика, що таке поема, роман у віршах тощо, але важливо розвивати своє образне мислення і впізнати вірш – квітку, вірш – іграшку. Ось, будь-ласка, послухайте вірш «Світлий сонет»:

Читець:

Як пощастило дівчині в сімнадцять,

в сімнадцять гарних, неповторних літ!

Ти не дивись, що дівчинка сумна ця.

Вона ридає, але все як слід.

Вона росте ще, завтра буде вишенька.

Але печаль приходить завчасу.
Це ще не сльози – це квітуча вишенька,
що на світанку струшує росу.
Вона в житті зіткнулась з неприємністю:
хлопчина їй не відповів взаємністю.
І то чому: бо любить іншу дівчину,
а вірність має душу неподільчиву.
Ти не дивись, що дівчинка сумна ця.
Як пощастило дівчинці в сімнадцять!

Ведуча 2:

Вірші-ківти – це вірші, без яких не можливо уявити поезію Ліни Костенко, і вже уявити українську літературу.

Їх переписували від руки, вивчали напам'ять, клали на музику.

Музика Фаусто Панетті (Осінній саксофон)

Читець:

Двори стоять у хуртовині айстр.
Яка рожева й синя хуртовина!
Але чому я думаю про Вас?
Я Вас давно забути вже повинна.
Це так природно – відстані і час.
Я вже забула. Не моя провина, –
то музика нагадує про Вас,
то раптом ця осіння хуртовина.
Це так природно – музика і час,
і Ваша скрізь присутність невлловима.
Двори стоять у хуртовині айстр.
Яка сумна й красива хуртовина!

Ведуча 1 :

Серед природи Ліна Василівна відчуває себе найприродніше. Читаючи поезію поетеси, зверніть увагу на те, що в ній місто майже відсутнє. Навпаки, відчувається навіть певний антагонізм міста і природи.

Читець:

Я вранці голос горлиці люблю.

Скрипучі гальма першого трамваю
я забуваю, зовсім забуваю.
Я вранці голос горлиці люблю.
Чи, може, це ввижається мені
той несказаний камертон природи,
де зорі ясні і де тихі води? –
Я вранці голос горлиці люблю!
Я скучила за дивним зойком слова.
Мого народу гілочка тернова.
Гарячий лоб до шибки притулю.

Я вранці голос горлиці люблю...

Ведуча 2:

Ліна Костенко – одна з тих, хто не втратив людської гідності в часи випробувань, і її шістнадцятирічне мовчання не виглядало як слабкість чи компроміс з владою, бо свою позицію поетеса завжди виражала прямо і відкрито: її принциповість і прямота настільки лякали й дратували представників влади, що вони з величезним задоволенням у будь-який спосіб примусили б її мовчати. Але Ліна Костенко користується такою великою популярністю і любов'ю читачів, що чиновники просто бояться її чіпати.

Читець:

Життя іде і все без коректур.
І час летить, не стишує галопу.
Давно нема маркізи Помпадур,
і ми живем уже після потопу.
Не знаю я, що буде після нас,
в які природа убереться шати.
Єдиний, хто не втомлюється, – час.
А ми живі, нам треба поспішати.
Зробити щось, лишити по собі,
а ми, нічого, – пройдемо, як тіні,
щоб тільки неба очі голубі
цю землю завжди бачили в цвітінні.
Щоб ці ліси не вимерли, як тур,
щоб ці слова не вичахли, як руди.

Життя іде і все без коректур,
і як напишеш, так уже і буде.
Але не бійся прикрого рядка.
Прозрінь не бійся, бо вони як ліки.
Не бійся правди, хоч яка гірка,
не бійся смутків, хоч вони як ріки.

Людині бійся душу ошукать,
бо в цьому схибиш – то уже навіки.

Ведуча 1:

Майбутнє починається кожної миті. Наше життя – це миттєвість між минулим і майбутнім.
Поетеса окреслює систему духовних цінностей, які варто брати з собою в майбутнє з
безперервного потоку днів, що минають.

Вже почалось, мабуть, майбутнє.

Оце, либонь, вже почалось...

Не забувайте незабутнє,

воно вже інеєм взялось!

І не знецінюйте коштовне,

не загубіться у юрбі.

Не промініяйте неповторне

на сто ерзаців у собі!

Минають фронди і жіронди,

минає славне і гучне.

Шукайте посмішку Джоконди,

вона ніколи не мине.

Любіть травинку, і тваринку,

і сонце завтрашнього дня,

вечірню в попелі жаринку,

шляхетну інохідь коня.

Згадайте в поспіху вагона,

в невідворотності зникань,

як рафаелівська Мадонна

у вічі дивиться вікам!

В епоху спорту і синтетики

людей велика ряснота.

Нехай тендітні пальці етики

торкнуть вам серце і уста.

Ведуча 2:

Наразі літературне знайомство з видатною поетесою сучасності Ліною Василівною Костенко підійшло до завершення. А зараз запрошуємо вас до діалогу: поділитися враженнями, задати питання чи обговорити почуте.

Джерело доступу: <http://www.library-buryn.org/2011-02-13-07-54-53/456-2015-03-19-11-25-38>